

“Історією Русів”, літописом Самовидця та ін. Окрім свого перекладу “Слов’янських старожитностей” П. Шафарика, О. Бодянякський умістив у російських журналах власні переклади: “Слов’янські племена в сучасній Росії”, “Слов’янське народописання” з картою Москви 1843 р. тощо.

Магістерська дисертація О. Бодянякського “О народної поезиі славянских племен” (1837) доводила необхідність створення самобутніх літератур слов’янських народів, у тому числі української. Переклади, статті, безпосередні контакти українців із діячами культури Польщі, Словакії, Сербії мали принципове значення. Чеські і словацькі поети-романтики зверталися до джерел української народної творчості, писали про національну самобутність українців (Йозеф Вацлав Фріч “Асиміляція малоросійського народу”, “Про країну “забрану” чи “повернуту”, “Хай живе Україна”; Карел Гавлічек-Боровський “Слов’янин і чех”, епіграма “Блукач”, драма про Тараса Бульбу; Сватоплук Чех поема “Степ” та ін.).

Міцні, дружні, науково-творчі контакти підтримували О. Бодянякський, І. Срезневський, М. Костомаров, П. Куліш, М. Гулак із П. Шафариком, який уже на початку своєї наукової діяльності в галузі слов’янознавства виявив глибокий інтерес до українського народу — від зацікавлення закарпатськими народними піснями, українським фольклором до української мови та літератури. Результатом цього стала праця “Слов’янські старожитності” (1837) і особливо “Слов’янський народопис” (1842). Науковим консультантом П. Шафарика з питань української мови, літератури і фольклору був О. Бодянякський — дослідник культурно-історичних і генетичних фольклорних зв’язків.

Збирання, видання, вивчення, естетичне осмислення української народної поезії, використання її у творчій практиці сприяли найбільшому усвідомленню народних ідеалів, рис характеру, психології та філософії народу, збагачували літературу новими стильовими ознаками, поетичними образами, жанрами тощо.

Успіхи українських письменників П. Куліш убачав у тому, що вони не підроблювалися під мову неосвіченої людини, а шукали зразків і законів вираження душевних порухів, зрозумілих широкій громадськості в українській історії, народнопоетичній творчості, західноєвропейській літературі і творчості М. Гоголя, про пращура якого — козацького полковника і наказного гетьмана в часи Руїни Остапа Гоголя — згадується в “Історії Русів”.

Підрозділ 2.3. “Історія Русів” у рецепції Миколи Гоголя. Ще в період перебування в Ніжинській гімназії М. Гоголь жваво цікавився народним побутом і творчістю. В “Книзі всякої всячини”, куди він заносив нотатки з різних книг і власні замітки стосовно українських звичаїв, ігр і т. ін., знаходимо виписки з “Опыта собрания старинных малороссийских песен” М. Цертелєва і збірки українських пісень М. Максимовича.

Безпосереднє знайомство М. Гоголя з українським побутом і народною творчістю, різні історичні матеріали, зібрані ним, послужили дорожочинним джерелом його творчої праці. Не обмежуючись знайомством із тодішніми малочисленими публікаціями українського фольклору, М. Гоголь успішно займався збиранням народних пісень. За порівняно невеликий проміжок часу він зібрав солідний фольклорний матеріал різного жанру, серед якого було “чимало позначених печатно справжньої старовини, невідомих фольклористам.”

Тема народних звичаїв та оповідань неодноразово порушується в листуванні М. Гоголя з матір’ю (1829-1831), І. Срезневським (із 1833) і М. Максимовичем (із 1832). Крім естетичного захоплення українською народною поезією, М. Гоголь відчував громадянський обов’язок “заряди всього нашого, заради нашої України, заради Батьківських могил”¹ відкрити що красу минулого своїм землякам. Результатом збирацької праці М. Гоголя була стаття “О малороссийских песнях” (1833), в якій у романтичному дусі викладено погляди на фольклор, і збірка українських народних пісень, частину з яких (150) він передав для збірки М. Максимовича (1834), решта (412 українських і 105 російських) залишилася в рукописі.

У статті висловлені цікаві думки про історичне значення пісенної народної творчості, її універсальну функціональність у житті людини — від народження до смерті. Збірки народних пісень М. Максимовича, “Запорожская старина” І. Срезневського і значною мірою творчість М. Гоголя спричинилися до етнографізації, знароднювання не лише історії, мови, а й письменства, концепція якого з початку 30-х рр. розкривається в етнографічно-літературному плані.

Саме у цей час М. Гоголь, перебуваючи в полоні української душі, тобто в гармонії з собою, займається серйозними студіями історичних джерел, насамперед “Історії Русів”, працею над історією України і “Тарасом Бульбою”. Різні історичні матеріали, зібрані М. Гоголем, рукопис “Історії Русів”, переданий йому приблизно на початку 30-х рр. О. Пушкіним, запалюють у нього бажання “дёрнуть” велику історію України.

Заручившись підтримкою О. Пушкіна та графа С. Уварова, він сподівається посісти кафедру історії в новоствореному Київському університеті, витягти “з глибини багато речей, з яких не все ще читав вам, — пише він Пушкіну. — Там закінчу я історію України і півдня Росії і напишу “Всесвітню історію”, якої, у справжньому викладі її, досі, на жаль, не тільки на Русі, але навіть і в Європі нема. А скільки зберу там переказів, повір’їв, пісень тощо!”²

¹ Кирило-Мефодіївське товариство: В 3 т. — К.: Наукова думка, 1990. — Т. 1. — С.326.

² Гоголь Н. Полное собр. соч. — М. — Л., 1938. — Т. X. — С. 290.